

Nr 86.

Af herr **Lundgren** i Vendelsberg, *i anledning af det i statsverkspropositionen framlagda förslag till förhöjning i anslaget till folkhögskolor m. m.*

Vid regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel har Kungl. Maj:t äskat förhöjning i anslaget å ordinarie stat till folkhögskolorna med förändring samtidigt såväl af grunderna för dessa anslags utgående som af villkoren för deras erhållande.

I denna Kungl. Maj:ts proposition synas alla rättmätiga kraf och önskemål, som folkhögskolans lärare och målsmän under senare åren framställt, ha rönt det allra största tillmötesgående. Föga eller intet torde därför från deras sida för närvarande i denna sak vara att tillägga, särskildt om man frångår önskvärldheten af den svenska folkhögskolans likformighet med den danska och förnämligast tager sikte på den riktning, vår egen folkhögskoleverksamhet redan fått. Likväl torde nedanstående tillägg och ändringsförslag vara väl värda ett beaktande.

I Kungl. Maj:ts proposition äskas en betydlig höjning af anslaget till obemedlade och mindre bemedlade elever, beräknadt efter normen 125 kronor för obemedlad och 75 kronor för mindre bemedlad lärjunge vid kurs, som pågår minst 20 veckor, samt 75 kronor för obemedlad och 45 kronor för mindre bemedlad lärjunge vid kurs, som pågår minst 12 veckor. Det vore emellertid synnerligen önskvärdt, att detta anslag uppfördes såsom förslagsanslag. Därest icke beloppet år för år höjes, skulle det nämligen med den regelbundna tillväxt i folkhögskolornas lärjungeantal, som hittills ägt rum och som i än högre grad bör vara att förvänta i framtiden, därest Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag vinner Riksdagens bifall, icke dröja

länge förrän de belopp, som vore att utanordna, komme att betydligt understiga de från början beräknade.

Under tiden 1906—11 sjönk stipendiernas medelbelopp för manlig obemedlad folkhögskoleelev från 50 kronor till 44 kronor eller med 12 % och för kvinnlig elev från 40 till 26 kronor eller med 35 %. Om man med ledning af dessa siffror räknar med en genomsnittlig minskning af 25 % under närmaste lika långa tidsperiod, så skulle efter nya sex år de 125 kronorna snart ha reducerats till mindre än 100 kronor och de 75 kronorna till mindre än 60 kronor.

En så pass snabb minskning kan icke annat än menligt inverka på lärjungerekryteringen från de fattigaste klasserna, som mest äro i behof af ökade bildningsmöjligheter och därmed sålunda också på det sociala värdet af folkhögskolans gärning.

Äfven om tätare återkommande höjningar i det fasta anslaget finge förväntas, måste tillkomsten af nya skolor dock medföra den olägenheten, att antingen de nyare skolornas fattiga elever icke kunde komma i åtnjutande af stipendier eller att dessa skulle behöfva reduceras för hela den obemedlade lärjungestocken vid landets samtliga folkhögskolor. Stipendieanslaget synes därför lika väl som själfva folkhögskoleanslaget böra utgå såsom förslagsanslag. Ty då Kungl. Maj:t på så sätt erhåller möjlighet att ekonomiskt stödja en nystartad skolas drift, vore det väl också välbetänkt att från början göra verksamheten så fruktbringande som möjligt genom att skolans besökande af obemedlade elever kraftigt understöddes.

Bland de villkor, som föreslås att gälla för statsundersöd till folkhögskolorna, märkas bland andra:

Att, innan anslag första gången beviljas åt folkhögskola, dennas behöflighet skall varda vitsordad af vederbörande landsting.

Mot en sådan bestämmelse kan visserligen i allmänhet göras gällande, att det är tvifvelaktigt, huruvida landstinget i hvarje fall är det bästa forum för bedömande af en ny skolas behöflighet. Det förefaller, som om den föreslagna folkhögskoleinspektörens omdöme i detta hänseende borde kunna tillmätas ett väl så starkt vitsord. Men då det uppenbarligen är en viktig förutsättning för gagnet af en skolas arbete, att den, då den är afsedd för ett lokalt bildningsbehof, äfven åtnjuter de lokala myndigheternas förtroende, då det vidare sedan gammalt är praxis, att landstingen understödja folkhögskolornas verksamhet med anslag, må landstingets vitsord gärna anses vara den normala förutsättningen för anslags beviljande.

Men det synes mig lämpligt, att detta villkor kompletteras så, att

Kungl. Maj:t icke betages möjligheten att i vissa fall äfven utan sådant vitsord kunna bevilja en folkhögskola statsunderstöd. Med den starka politiska betoning af landstingsmannavalen, som utvecklingen medfört, bör den eventualiteten icke lämnas ur sikte, att en landstingsmajoritet kan missbruka sin ställning till att genom vitsords vägrande förhindra statsunderstöd åt någon ny skola, som från ena eller andra hållet betraktas med misstroende. Mot sådant borde det finnas något korrektiv.

Det bör vidare beaktas, att i motiveringen till förslaget vitsordet förutsättes gälla skolans behöflighet *för orten*. Nu kunna emellertid folkhögskolor uppstå, hvilka icke ha eller icke få den *lokala* betydelse, här afses, men hvilka ändock kunna vara till allmänt gagn, skolor, som rekryteras från vidt skilda delar af landet.

I sådana fall vore det mindre välbetänkt att genom ett undantagslöst gällande villkor inskränka Kungl. Maj:ts hittills innehafda frihet att efter pröfning bevilja däraf förtjänta skolor anslag. För en dylik pröfning bör den föreslagna inspektörsbefattningen vara ett med tillräcklig effektivitet fungerande organ. Genom inspektören borde nämligen alla behöfliga upplysningar kunna införskaffas, hvarefter på Kungl. Maj:ts pröfning i hvarje särskildt fall må bero, om anslag af statsmedel skall beviljas.

Vidare förekomma i den kungl. propositionen ett par punkter, som torde behöfva förtydligas. I fråga om anslag till andra årskurs och till parallellafdelning är nämligen formuleringen sådan, att tvifvel kan uppstå om huru de s. k. samskolorna skola behandlas. Det talas nämligen, både beträffande andra årskurs och parallellafdelning, om manlig och kvinnlig folkhögskola (resp. manlig och kvinnlig kurs). Nu kunna i samskolorna både andra årskurs och parallellafdelning bestå af såväl manliga som kvinnliga lärjungar. Då nu olika maximianslag föreslås för manlig och för kvinnlig kurs, kan tvifvel uppstå, huruvida en dylik anstalt eller afdelning är berättigad till det lägre eller högre anslaget. Det, som föranleder skillnaden i anslag till »manlig kurs» och »kvinnlig kurs» är väl i första rummet den olika lästiden, i det alla manliga kurser pågå minst 20 veckor och flertalet kvinnliga äro betydligt kortare, minst 12 veckor. De olägenheter, som kunna uppstå i följd af den föreslagna formuleringen, undanröjas enklast genom att i nu ifrågavarande fall införa den olika lästiden i stället för beteckningarna manlig och kvinnlig folkhögskola.

På grund af hvad sålunda anförts tillåter jag mig vördsamt hemställa, att Riksdagen, med bifall i öfrigt till den kungl. propositionen om understöd till folkhögskolor, måtte angående densamma besluta sådan förändring,

att anslaget till stipendier uppföres som förslagsanslag med det af Kungl. Maj:t beräknade beloppet att utgå efter normen 125 kronor för obemedlad och 75 kronor för mindre bemedlad lärjunge vid kurs, som pågår minst 20 veckor, samt 75 kronor för obemedlad och 45 kronor för mindre bemedlad lärjunge vid kurs, som pågår minst 12 veckor;

att innan anslag första gången beviljas åt folkhögskola, dennas behöflighet skall hafva vitsordats af vederbörande landsting eller ock att Kungl. Maj:t efter hörande af folkhögskoleinspektören funnit skolan varit till allmänt gagn, och

att i bestämmelserna om anslag till andra årskurs och till parallellafdelning uttrycken manlig och kvinnlig folkhögskola (resp. manlig och kvinnlig kurs) utbytas mot i förra fallet »folkhögskola, som pågår minst 20 veckor», i senare fallet »kvinnlig folkhögskola, som pågår minst 12 veckor».

Stockholm den 23 januari 1912.

Oskar Lundgren.